

Magyar Katolikus Lexikon > S > szamizdat

szamizdat (orosz szamo + izdatelystvo = 'magánkiadás' ironikusan), 1968-1989: a pártállam hírközlési egyeduralma idején a kormánypolitikát ellenzők, azt megváltoztatni kívánók engedély nélkül (cenzurázatlanul), titokban kiadott és terjesztett irománya; a „földalatti politikai irodalom” köznyelvben elterjedt elnevezése. - A szovjet pol. rendszer válságában 1968: fogant Napi Események Krónikája kiadásától eredeztetik, bár gyakorlata a sajtóellenőrzés bevezetésétől, a 18. sz. óta Eu-szerte megtalálható. A 20. sz. ~ok a valósághoz közelítő tájékoztatás eszközei lettek. - A m. ~ok tört-e 1946: a felvidéki magyarüldözés idején, Csehszl-ban az azokról tudósító, K-en írt Észak Szava és a Ny-on írt Gyepű Hangja és a Menedék c. röpiratokkal kezdődött. 1948: a komm. államcsíny („fordulat éve”) után a kézírással v. gépiratként, gyakran belügyes provokátorokkal terjesztett (majd leleplezett), rendszerellenes, tiltakozó írások, melyek összegzése, tört. földolgozása 2006: is hiányzik. Ide tartozik az 1956. XI. 4. utáni 'munkás-paraszt' terror idejének tényföltáró, tiltakozó földalatti irod-a, pl. Obersovszky Gyula (1927-2001) Élünk c. lapja, melyért szerk-jét 1957: halálra ítélték. Az 'új gazdasági mechanizmus' (1968) kudarca után a hazai 'demokratikus ellenzék' (reformkommunisták, eurokommunisták) a pártállami rendszer javításának szellemében sokszorosította 1977: a Profil, 1977-82: a Napló kz-os kiadványokat. 1980: a Kelet-európai Figyelő, Kisúgó, Magyar Figyelő, 1981. XII-: a Beszélő, Nagyváradon az Ellenpontok, 1983. XI-: a Hírmondó, 1985: az Égtájak Között s a Máshonnan Beszélő, 1986: a Demokrata c. lapokat. 1981-: kiadókat is létesítettek, pl. AB Független Kiadó (Demszky Gábor), ABC Kiadó (Nagy Jenő), Arteria Kiadó (Inconnu csoport), Magyar Október Csoport (Krassó György); a ~okat (a titkosrendőrség által megfigyelt) ~butikból megvásárolhatták. A hazai ~ok között nem találhatók vallás- v. nemzetvédő - az elszakított m-ok elnyomását, a vallásüldözés eseteit, a szovjet gyarmatosítás anyagi, erkölcsi, szellemi hatását, pol. és tört. hazugságait leleplező, a rendszer létének jogosságát tagadó - irományok. Azokat vsz. terjesztésük előtt elkobozták, készítőiket csendben elnémították. 88

A mo-i ~ egy évtizedének bibliogr-ja 1981-89. Szerk. Nagy Csaba. Bp., 1990.